

Bureau voor Archeologie Rapport 285

Breelaan 19, Bergen, gemeente Bergen (NH.): een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen

Colofon

titel: Bureau voor Archeologie Rapport 285. Breelaan 19, Bergen, gemeente Bergen (NH.): een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen

auteur: A. de Boer (KNA senior prospector)

datum: 26 februari 2016

ISSN: 2214-6687

© Bureau voor Archeologie

Koningsweg 244 Utrecht

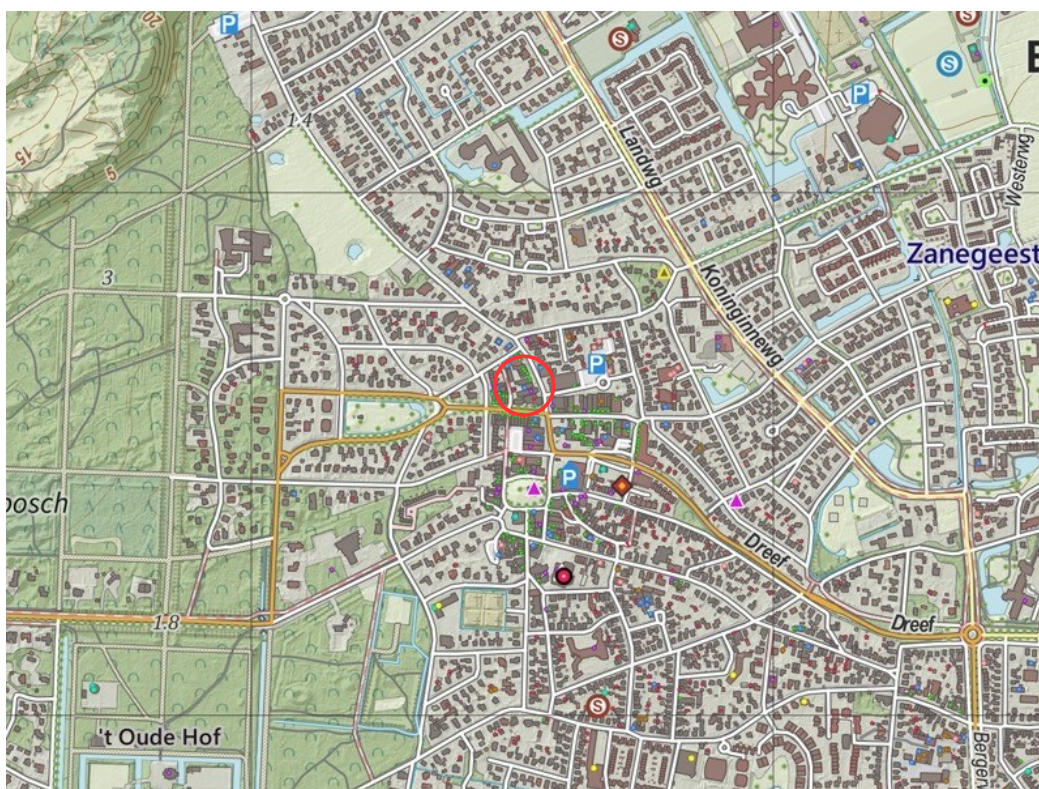
T 030 245 18 95

E info@bureauvoorarcheologie.nl

I <https://www.bureauvoorarcheologie.nl>

Administratieve gegevens

Projectnummer	2015111602
Provincie	Noord-Holland
Gemeente	Bergen (NH.)
Plaats	Bergen
Toponiem	Breelaan 19
Centrum locatie (m RD)	108.530; 520.600 (x; y)
Omvang plangebied	1.190 m ²
ARCHIS onderzoeksmeldingsnummer	3989165100; 3989173100
Soort onderzoek	een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen
Opdrachtgever	Mees Ruimte & Milieu drs. I.M. (Iskander) Dias
Uitvoerder	Bureau voor Archeologie, A. de Boer
Kaartblad	19A
Periode van uitvoering	Februari 2016
Bevoegd gezag	Gemeente Bergen (NH.)
Deskundige namens bevoegde overheid	Cultuurcompagnie C. Nyst
Beheerder en plaats van documentatie	Digitale documentatie: ARCHIS en E-Depot, Vondstdocumentatie: geen vondsten en vondstdocumentatie

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).

Inhoudsopgave

	Samenvatting.....	6
1	Inleiding.....	7
	1.1 Doelstelling en vraagstelling.....	7
2	Bureauonderzoek.....	8
	2.1 Methode.....	8
	2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep.....	8
	2.3 Aardkunde.....	8
	2.4 Bewoning en historische situatie.....	9
	2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden.....	10
	2.6 Gespecificeerde verwachting.....	14
3	Booronderzoek.....	15
	3.1 Methode.....	15
	3.2 Resultaten.....	15
	3.3 Interpretatie.....	16
4	Waardstelling en Selectieadvies.....	18
5	Conclusie.....	19
6	Advies.....	20
7	Literatuur.....	21
	Figuren.....	23
	Bijlage 1: Boorbeschrijvingen.....	37

Lijst met Figuren

Figuur 1: Ligging van het plangebied (www.opentopo.nl).....	3
Figuur 2: Het plangebied op luchtfoto.....	23
Figuur 3: Het plangebied op de top10 kaart.....	23
Figuur 4: Het Parkhotel vanuit (van boven naar beneden): het noordoosten, zuidoosten, zuidoosten en oosten.....	24
Figuur 5: Datering en aanlegdiepte van de huidige bebouwing.....	25
Figuur 6: Ontwikkeling oostzijde van het perceel.....	26
Figuur 7: Oud en nieuwe situatie oostzijde bebouwing.....	26
Figuur 8: Ontwikkeling westzijde perceel.....	27
Figuur 9: Plaats en diepte van verstoring van de ongeroerde grond.....	27
Figuur 10: Geologische kaart.....	28
Figuur 11: Kaart uit 1568 (Antonisz 1568).....	28
Figuur 12: Kaart van Johannes Dou (Dou 1655).....	29
Figuur 13: Kadastrale minuut 1811-1832. Het noorden is linksboven. Het plangebied ligt op percelen 309 en 330. Deze percelen zijn in gebruik als bouwland (oorspronkelijke aanwijzende tafel Berge, sectie A, blad 12)....	29
Figuur 14: Bonnekaart 1879.....	30
Figuur 15: Bonnekaart 1900.....	30
Figuur 16: Bonnekaart 1923.....	31
Figuur 17: Topografische kaart 1950.....	31
Figuur 18: Topografische kaart 1971.....	32
Figuur 19: Topografische kaart 1994.....	32
Figuur 20: Beleidskaart van de gemeente Bergen (N.H.)- (Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013). Het plangebied ligt in de rode cirkel.....	33
Figuur 21: Archeologische terreinen (rood), waarnemingen (geel) en onderzoeksmeldingen (blauw) tot ongeveer 500 m afstand van het plangebied (ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed 2015).....	34
Figuur 22: Boorpuntenkaart.....	35
Figuur 23: Schematische doorsnede.....	36

Lijst met Tabellen

Tabel 1: Aardkundige waarden.....	9
Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 250 m van het plangebied.....	14

Samenvatting

Bureau voor Archeologie heeft een bureau- en booronderzoek uitgevoerd voor sloop en bouwwerkzaamheden aan de Breelaan 19 te Bergen.

Het onderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA, protocollen 4002 en 4003. In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om te komen tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied. Daarna zijn boringen geplaatst.

Op het adres staat het Parkhotel Bergen dat bestaat uit Pension Erica uit 1910 met enkele latere aanbouwen rondom. De beoogde ingreep bestaat uit het slopen van de aanbouwen, het bouwen van een dubbeldeks parkeergarage met daarboven hotelkamers aan de westzijde en het bouwen van een kelder en een brasserie aan de oostzijde.

Het plangebied ligt in de NOaA regio "Het Hollands Duingebied". Het plangebied ligt aan de noordzijde van het 'Zeegat van Bergen' op een strandwal die in het Neolithicum is gevormd. In het plangebied zijn vijf boringen gezet tot maximaal 580 cm -mv. Hieruit blijkt dat de bodem bestaat uit duinafzettingen op een kleilaag op veen op strandafzettingen. De top van het bodemprofiel (de duinafzettingen) is in de 20^e eeuw verstoord tot dieptes variërend tussen 80 en 180 cm -mv.

Op grond van de interpretatie van het bodemprofiel worden twee potentiële archeologische niveaus onderscheiden: de top van het veenpakket met mogelijk resten van veenwinning, en het afdekkende kleipakket. Dit vormt een loopvlak waarin resten van landbouw (beakkering) en/of bewoning aanwezig kunnen zijn. Eventuele resten dateren uit de IJzertijd of recenter. De top van het kleipakket ligt tussen de -67 en -14 cm NAP.

Bureau voor Archeologie adviseert om de civiele graafwerkzaamheden voor de aanleg van de parkeergarage en voor de uitbreiding van de Brasserie archeologisch te begeleiden om eventuele archeologische waarden te documenteren voordat deze worden vernietigd.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Bergen (NH.).

1 Inleiding

Bureau voor Archeologie heeft een archeologisch onderzoek uitgevoerd voor sloop en nieuwbouw van delen van het Parkhotel aan de Breelaan 19 te Bergen.

In het gebied geldt een vastgesteld archeologisch beleid waarbij geldt dat bij bodemverstorende ingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm rekening moet worden gehouden met archeologische waarden.

Het plangebied heeft een oppervlak van ca. 1.190 m², zie fig. 2 en 3. De beoogde ontwikkeling leidt tot een bodemverstoring tot ongeveer 7 meter diep (dubbeldeks parkeergarage). Hiermee overschrijdt het plan de vrijstellingscriteria en is onderzoek op de locatie uitgevoerd.

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3). Het plan van aanpak voor het veldwerk is getoetst en goedgekeurd door de bevoegde overheid.

1.1 Doelstelling en vraagstelling

Het doel van het bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Het doel van het veldonderzoek is het controleren en verfijnen van de archeologische verwachting zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden.

Het veldonderzoek is uitgevoerd als booronderzoek (IVO – O) heeft de verkennende vorm. Met het verkennende veldonderzoek wordt inzicht verkregen in de vormeenheden van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd.

De volgende onderzoeksvragen zijn in dit onderzoek gebruikt:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*
- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*
- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*
- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*
- Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:
 - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*
 - *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

2 Bureauonderzoek

2.1 Methode

Het bureauonderzoek is uitgevoerd in overeenstemming met de richtlijnen van de KNA 3.3, protocol 4002.¹

In het kader van het onderzoek zijn kaarten, databases en literatuur geraadpleegd om tot een gespecificeerde archeologische verwachting van het gebied te komen. Eerst wordt het plan- en onderzoeksgebied vastgesteld en het onderzoek gemeld bij ARCHIS. Daarna wordt achtereenvolgens de aardkundige, archeologische en historische context van het te onderzoeken gebied bestudeerd. Deze gegevens leiden tot het opstellen van een gespecificeerde verwachting. In de gespecificeerde verwachting worden de mogelijk aanwezige archeologische waarden beschreven in termen van onder meer de diepteligging, omvang, ouderdom en conservering.

Genoemde stappen leidden tot onderhavig rapport en het openbaar maken van de resultaten bij Archis en het e-Depot voor de Nederlandse Archeologie.² In de hierna volgende hoofdstukken worden de belangrijkste onderzoeksgegevens gepresenteerd.

2.2 Huidige situatie en beoogde ingreep

Het plangebied ligt in de gemeente Bergen (Noord – Holland) in de gelijknamige plaats. Het plangebied wordt begrensd door de Stationsstraat in het zuiden, het Smallepad in het westen en de Breelaan in het oosten. Aan de noordzijde ligt een bebouwd perceel (fig. 2, 3 en 4). Het plangebied heeft een omvang van 1.190 m².

De kern van de bebouwing bestaat uit Pension Erica gebouwd in 1910. Onder de bebouwing aan de westzijde bevindt zich een kleine kelder. De ligging, diepte en omvang zijn nu onbekend. Onder de bouwning aan de westzijde van het pension is de grond naar verwachting tot zeker 80 cm diep verstoord (fundering op staal).

Tegen het pension aan de oostzijde zijn in de loop van de tijd verschillende aanbouwen gerealiseerd (fig. 5). De aanbouwen uit 1979 en 1993 hebben een verlaagde vloer tot (naar schatting) -1 m NAP (2 m -mv).

De beoogde ingreep bestaat uit het slopen van de aanbouwen en vervangen door nieuwbouw. Aan de oostzijde wordt de brasserie vervangen waarbij aan de zuidzijde een kelder wordt gerealiseerd tot 3,4 m -mv (fig. 6 en 7). De nieuwe brasserie ligt aan de noordoostzijde enkele meters buiten het huidige bebouwde vlak.

Aan de westzijde worden nieuwe hotelkamers gebouwd met daaronder een dubbellaags parkeerdek. Hierbij wordt de bodem tot circa 5 m -mv vergraven.

In fig. 9 staan de verstoringsdieptes in kaart weergegeven.

2.3 Aardkunde

De aardkundige gegevens staan samengevat in tabel 1.

1(CCvD 2013)

2(Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en Data Archiving and Networking Services)

Het plangebied ligt in de NOaA regio “Het Hollands Duingebied”. Het plangebied ligt aan de noordzijde van het 'Zeegat van Bergen' op een strandwal die zich tussen 3850 en 2750 v. Chr. vormt. De gemiddelde zeespiegel bevindt zich dan tussen -4,5 en -3 m NAP.³ In de Bronstijd verlandt het zeegat. Na de verlanding groeit in de lage delen veen. Op andere plaatsen hebben zich duinen gevormd (Laagpakket van Schoorl). De duinen zijn in de Middeleeuwen ontgonnen.

Op de geologische kaart staan in het plangebied Oude Duin en Strandzanden gekarteerd, eventueel met Hollandveen (fig. 10). De strand en duinzanden ten noorden van Bergen zijn over het algemeen kalkloos terwijl die ten zuiden van Bergen kalkrijk zijn. Dit wordt veroorzaakt door een andere herkomst van het sediment (noordelijke rivieren zoals de Elbe vs. Maas en Rijn). Ook de Oude Duin en Strandzanden zijn hier zodoende kalkloos.⁴

Negentig meter zuidelijk van het plangebied is de top van een veenpakket aanwezig op ongeveer 0,69 m NAP.⁵ Hierop liggen zandlagen, vermoedelijk duinafzettingen (Laagpakket van Schoorl). Bij de Ruinekerk, ongeveer 150 m zuidelijk van het plangebied ligt de top van het veen tussen 0,28 en 0,16 m NAP.⁶ Onder de veenlaag ligt 'strandwalzand' met de top op -0,38 m NAP (2,4 m -mv). Het veen is gevormd vanaf de Midden – Bronstijd, ongeveer 1300 v. Chr.⁷ De vorming van het veen komt dus overeen met de periode van het sluiten van het Zeegat van Bergen. De top van het betreffende veenpakket wordt gedateerd in de Late Bronstijd.⁸ Na de veengroei zijn de gebieden overstoven en bedekt geraakt met een zandpakket.

In het Dinoloket en BISNederland staan geen boorprofielen in of nabij het plangebied geregistreerd.⁹ Gelijktijdig met dit onderzoek wordt milieuhygiënisch bodemonderzoek uitgevoerd – de resultaten daarvan zijn nog niet beschikbaar bij het schrijven van dit onderzoeksrapport.

Bron	Situatie plangebied, omschrijving
Geologie (fig. 10)	S4: Oude Duin en Strandzanden, eventueel met een Hollandveen-inschakeling (V signatuur) en /of Afzettingen van Calais.
Geomorfologie ¹⁰	Bebouwing (Beb).
AHN	Bebouwd. Het maaiveld van het plangebied ligt op ongeveer 1 m NAP.
Bodemkunde ¹¹	bebouwd .

Tabel 1: Aardkundige waarden.

2.4 Bewoning en historische situatie

Gedurende het Neolithicum ontstaat langs de kust een doorlopende rij strandwallen met op slechts enkele plaatsen een opening, waaronder bij Bergen.

3(Van de Plassche 1982)

4Zie ook profiel X-X' – geologisch kaartblad 19West.

5(Salomons 2013)

6(Hoogendijk 2011)

7Hoogendijk 2011: 3075±60 BP; 1420 - 1260 v. Chr. (1 sigma), 1460 - 1130 v. Chr. (2 sigma)

8Hoogendijk 2011: 2700±75 BP; 920 - 790 v. Chr. (1 sigma), 1050 - 760 v. Chr. (2 sigma)

9(Dinoloket; Alterra Wageningen UR 2012)

10(Alterra 2004)

11(Wagenaar e.a. 1987)

Deze strandwallen zijn gunstige vestigingsplaatsen, maar in of nabij het dorp Bergen zijn nog geen archeologische resten uit deze periode aangetroffen, waarschijnlijk door de diepe ligging van deze resten en mogelijk doordat de strandwallen bij het zeegat van Bergen zich nog regelmatig verplaatsten en nederzettingsresten zijn geërodeerd.

Bergen wordt voor het eerst vermeld in de goederenlijst van de Utrechtse Sint-Maartenkerk, (ca. 960 n.Chr.) waaruit blijkt dat de kerk er vijf hoeves bezat. Het dorp is ontstaan uit de samensmelting van enkele gehuchten of buurtschappen: Oudburg, Zanegeest, Westdorp en Oostdorp. De kerk van Bergen wordt al in 1094 genoemd en vormt een centrale plaats waar de gehuchten rondom liggen.

Op een 16^e eeuwse kaart staat de bebouwing rondom de kerk ingetekend (fig. 11). Het plangebied ligt ten noorden van de toenmalige kerk aan een (verder onbebouwde) weg. In de tachtigjarige oorlog wordt de kerk verwoest en gedeeltelijk weer herbouwd.

In het midden van de 17^e eeuw (kaart van Dou, fig. 12) is de situatie nauwelijks veranderd. Het plangebied zal nog tot in de 20^e eeuw in onbebouwd gebied liggen. In de 17^e eeuw heet de huidige Breeweg de 'Heer Wegh'. Ten noorden van het plangebied loopt een watergang die 'Beeck' wordt genoemd. Langs de Breeweg/Heer Wegh staan bomen. Langs achterzijde (westzijde) loopt 'Smalle pat' – deze steeg bestaat nog steeds.

In de 19^e eeuw is het plangebied in gebruik als bouwland (fig. 13, 14 en 15). Begin 20^e eeuw wordt de Stationsstraat langs de zuidzijde van het perceel aangelegd en staat de eerste bebouwing, vermoedelijk Pension Erica ingetekend, alhoewel op de topografische kaart de weg (incorrect) door het plangebied lijkt te lopen (fig. 17). In de tweede helft van de 20^e eeuw wordt de bebouwing steeds verder uitgebreid (fig. 18 en 19).

2.5 Bekende archeologische en ondergrondse bouwhistorische waarden

Een uitsnede uit de beleidskaart van de gemeente staat in fig. 20. Archeologische terreinen, waarnemingen en onderzoeksmeldingen staan weergegeven in fig. 21. De voornaamste gegevens staan toegelicht in tabel 2 en worden hieronder besproken.

Tachtig meter zuidelijk van het plangebied ligt de noordelijke rand van AMK terrein van het centrum van Bergen (nr. 13.871). Binnen het centrum ligt de ruïne kerk van Bergen, eveneens een AMK terrein (nr. 4.252). Vierhonderd meter zuidwestelijk liggen de resten van het buitenhuis de Maesdammerhof (AMK terrein 4.257).

In het plangebied liggen geen archeologische terreinen en waarnemingen. Het plangebied ligt wel in een onderzoeksmelding. Het betreft een beknopt bureauonderzoek dat is opgesteld in het kader van het vaststellen van het bestemmingsplan Bergen – Centrum (onderzoek 15.692). Zestig meter noordelijk is voor de nieuwbouw van een hotel aan de Breelaan 35 archeologisch bureau- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Daarbij zijn geen archeologische resten aangetroffen (onderzoeken 19.873 en 20.144). Tachtig meter westelijk is voor een nieuwe woning aan de Vijverlaan 7 een bureau-, boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Daarbij zijn evenmin behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen. Negentig meter zuidelijk is aan de Breelaan

3A-B archeologisch bureau-, boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (onderzoeken 57.280, 57.253 en 59.819). Hierbij is in een proefsleuf een 17e-eeuwse greppel aangetroffen. De resten werden als niet behoudenswaardig beoordeeld.

Eveneens ongeveer negentig meter zuidelijk is het terrein van voormalige pension De Rustende jager onderzoek uitgevoerd (proefsleuvenonderzoek en opgraving, onderzoek 3.865). Hierbij zijn archeologische resten van continue bewoning vanaf de 13^e/14^e eeuw tot aan de 19^e eeuw gedocumenteerd.

Bron	Omschrijving
Archeologische terreinen	4.252 - Bergen - Centrum; Kerkstraat - Terrein van hoge archeologische waarde Terrein met sporen van de vroegste kerk in dit gebied die reeds in 1094 bestond. Bij waarnemingen in 1989 bleek dat zich in de ondergrond sporen van een 11^e – 12^e eeuwse ringgracht bevinden. Te verwachten is dat in de bodem ook nog overblijfselen van de tufstenen voorloper van de ruïnekerk aanwezig zijn. In 1573 werd de toen bestaande bakstenen kerk verwoest. De ruïne daarvan is nog aanwezig en wordt nog ten dele als kerk gebruikt. Het uit zand bestaande kerkterrein is vrij hoog. Aangezien de overblijfselen een bijdrage leveren aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied, wordt in principe behoud van dit terrein nagestreefd. 4.257 - Bergen - Maesdammerlaan; Craeneberch - Terrein van hoge archeologische waarde Terrein met de resten van het buitenhuis de Maesdammerhof. De locatie is als open plek in het bos herkenbaar. De brede sloten die het geheel omringden zijn nog ten dele aanwezig. Bewoningssporen zijn tot circa 0.5 meter beneden maaiveld aangetroffen. Het terrein levert in wetenschappelijk opzicht een belangrijke bijdrage aan de bewoningsgeschiedenis van het gebied. 13.871 - Bergen - Centrum - Terrein van hoge archeologische waarde Historische kern van het dorp Bergen. De begrenzing van deze historische kern is bepaald op grond van de historische kaart uit 1849-1859, schaal 1:25.000. De archeologische waarde van historische kern en bestaat uit de reeds aangetroffen of te verwachten aanwezigheid, boven of onder de grond, van bouwhistorische resten en archeologische sporen en voorwerpen. Samen bevatten zij een veelheid aan historische informatie over ouderdom en ruimtelijke ontwikkeling van de kern.
Waarnemingen	22.484 - Bergen - Ruïnekerk Vondstlokatie aan binnenzijde kerkhofmuur bij noord-oosthoek transept. De vermoedelijke gracht is gevuld met vuil donkergrijs zand. De onderste zandlaag is bruin ijzerhoudend. De oudste vermelding van de kerk is uit 1094. 22.485 - Bergen - Ruïnekerk Vondstlokatie aan binnenzijde kerkhofringmuur bij noord-oosthoek transept. Laag boven vondst betreft huidige kerkhofmuur. Laag van vondst is nog aanwezige diepte fundering; 7 lagen baksteen met 6 lagen specie: 570 mm. Laag onder vondst is tamelijk schoon zand zonder bodemverbetering. Identificatienr. ROB: ga990005. 47.766, 47.836, 48.483 en 445.763 Bergen - Rustende Jager Ze verder onderzoek 3.865. 431.095 - Bergen - Vijverlaan 7 Zie verder onderzoeksmelding: 48.924
Vondstmeldingen	Geen
Onderzoeksmeldingen	3.865 - Bergen - De Rustende jager – proefsleuvenonderzoek en opgraving

Bron	Omschrijving
	Inventariserend archeologisch veldonderzoek op het terrein van horecacomplex De Rustende jager in het centrum van Bergen. Aanleiding is de aanleg van een woningen- en winkelcomplex met een ondergrondse parkeergarage op het terrein. Gedurende het onderzoek zijn in de werkputten verschillende sporen en vondsten van vroegere bewoning en landgebruik aangetroffen. De meest aangetroffen sporen waren kuilen en greppels. Enkele kuilen konden specifiek worden gedefinieerd tot haardkuilen en paalkuilen. Daarnaast zijn er oude oppervlakten en enkele dumplagen aangetroffen. Het vondstmateriaal bestond hoofdzakelijk uit aardewerk, met daarnaast bot, glas, diverse metalen objecten, baksteen en natuursteen (waaronder veel leisteen).¹² Na het proefsleuvenonderzoek is het terrein opgegraven door amateur archeologen i.s.m. een archeologisch bedrijf. Tijdens de opgraving onderzoek kwamen sporen aan het licht in de vorm van greppels, kuilen, waterputten en restanten van vlechtwerkwanden wijzend op een onafgebroken bewoning van het terrein vanaf de 12^e /13^e eeuw tot heden. Deze bewoning lijkt zich vooral geconcentreerd te hebben op de hoek Breelaan/Karel de Grotelaan, de vroegere Oostdorper Doodweg. Dit is af te lezen aan de ligging van de meeste kuilen en waterputten. Historische kaarten en prenten wijzen er ook op dat juist dit gedeelte van het terrein bebouwd was. De oude 18e -19e eeuwse herberg "De Rustende Jager" lag feitelijk op deze hoek, waar nu het huidige café d'Alderliefste staat. De herberg functioneerde in deze periode als een uitspanning langs de doorgaande route, de Oostdorper Doodweg. Het archeologische vondstmateriaal bestond uit fragmenten van vele soorten aardewerk, glas en dierlijk bot. Het merendeel van de fragmenten bleek afkomstig uit een van de vele kuilen of waterputten. Enkele concentraties van vondsten waaronder vele fragmenten van flessen, drinkglazen en goudse kleipijpen uit de 18^e en 19^e zijn een directe verwijzing naar de activiteiten in en om de herberg.¹³ 15.692 - Bergen - Centrum - bureauonderzoek Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Bergen – Centrum. Bureauonderzoek i.v.m. herziening bestemmingsplan, archeologieregimes vastgesteld.¹⁴ De onderzoeker stelt vast dat in het plangebied Bergen-Centrum bewoningssporen uit de Vroege Middeleeuwen aanwezig zijn. Daarnaast kunnen archeologische resten uit de Bronstijd, Late IJzertijd en Romeinse tijd aanwezig zijn. Op basis van deze gegevens worden verschillende archeologie regimes vastgesteld voor in het bestemmingsplan. Plangebied Parkhotel ligt in 'Overig Gebied'. In dit gebied geldt een brede verwachting voor resten uit de prehistorie en later. Het regime betekent dat rekening moet worden gehouden met archeologie bij ingrepen groter dan 500m² en dieper dan 40cm. Het betreffende regime is overgenomen in de gemeente-dekkende beleidskaart.¹⁵ 19.873 en 20.144 - Bergen - Wapen van Bergen, Breelaan 35 – bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek Bureauonderzoek uitgevoerd omwille van de geplande nieuwbouw 'Wapen van Bergen'. De situering van de onderzoekslocatie op een van de oude strandwallen, de vondstmeldingen in de directe omgeving en de aangetoonde aanwezigheid van een aantal goed geconserveerde archeologische sporen en vondsten bij opgravingen in de kerkbuurt maakt de aanwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied hoogstwaarschijnlijk. Ook de situering op een steenworp afstand van de dorpskern doet vermoeden dat hier zeker sporen uit het verleden aanwezig zullen zijn.

12 (Flamman en Parlevliet 2001)

13 (De Koning, Vaars, en Dautzenberg 2003)

14 (Husken 2006)

15 (Husken 2006)

Bron	Omschrijving
	Op de locatie wordt mogelijk nog een parkeerkelder aangelegd. In dit geval dient het uitgraven van de bouwput archeologisch begeleid te worden. Het IVO heeft slechts perifere agrarische sporen uit de 18de/19de eeuw opgeleverd, maar op een dieper niveau konden archeologische waarden niet worden uitgesloten. De boringen liepen nl. vol met opdringend grondwater. Na waardering volgens de specificaties in de KNA is de vindplaats niet behoudenswaardig bevonden. Deze kwalificatie geldt uitsluitend tot de met de grondboor bereikte maximale diepte van -0,5 m NAP.¹⁶ 48.504 en 48.924 - Bergen - Vijverlaan 7 – bureauonderzoek, booronderzoek en proefsleuvenonderzoek De aanleiding van het onderzoek wordt gevormd door het voornemen om binnen het plangebied een nieuwe woning te realiseren. Het plangebied ligt binnen een archeologisch aandachtsgebied, waardoor voorafgaand aan de bodemingrepen een archeologisch onderzoek uitgevoerd dient te worden. Uit het bureauonderzoek en booronderzoek bleek dat zich een potentieel archeologisch niveau bevond onder één meter -mv. Dit niveau is onderzocht met proefsleuven. Het proefsleuvenonderzoek heeft aangetoond dat in ieder geval de onverstoorde ondergrond tot de strandwal of haakwal van Bergen gerekend kan worden. Ook is bevestigd dat het bovenste gedeelte van het bodemprofiel is verstoord. Tenslotte is in overeenstemming met de verwachtingen een deels intact laat middeleeuwse / nieuwe tijdse cultuurlaag (oude A-horizont) aangetroffen, waaronder zich een aantal noord- zuid lopende sporen bevinden die samenhangen met het agrarische gebruik van het gebied. Dergelijke sporen zijn niet onbekend in de regio, en bevestiging slechts het feit dat het gebied is ontgonnen en in gebruik is genomen voor de landbouw. Oudere resten werden echter niet aangetroffen (tot maximaal 2,3 m - mv). Aanbevelingen Op basis van de resultaten van het veldonderzoek wordt aanbevolen om het plangebied tot de maximale ontgravingsdiepte van 2,3 m - mv vrij te geven ten gunste van de voorgenomen ontwikkeling.¹⁷ 57.280, 57.253 en 59.819 - Bergen - Breelaan 3A-B - bureauonderzoek, booronderzoek, proefsleuvenonderzoek Onderzoek in verband met nieuwbouw, waar voor de aanleg van een kelder de ondergrond zal worden vergraven. Omdat uit het vooronderzoek bleek dat de bodemopbouw grotendeels intact is, werd besloten dat vervolgstappen nodig zijn om het archeologisch verwachtingsmodel te toetsen en eventueel aan te vullen. Binnen het onderzoeksgebied konden resten uit de prehistorie, middeleeuwen en nieuwe tijd verwacht worden. Op de haakwal werden geen menselijke activiteiten uit de prehistorie vastgesteld. De top van het veenpakket is in de late bronstijd /vroege ijzertijd door vee belopen. Archeologische resten uit de middeleeuwen zijn niet aangetroffen. In de proefsleuf van ca. 15 m lang is een 17e-eeuwse greppel aangetroffen, die een erf aan de noordzijde begrensd. De greppel was aan een zijde beschoeid met enkele houten paaltjes en planken. Uit de greppel komt vooral regionaal vervaardigd aardewerk, dat getypeerd kan worden als alledaagse huisraad. Behalve aardewerk bevond zich in de greppel dierlijk bot van paard en pasgeboren rund, bouw materiaal en een mogelijk slijp- of toetssteen van lydiet. Naar aanleiding van de onderzoeksresultaten worden geen archeologische vervolgstappen geadviseerd.¹⁸
Gemeentelijke kaart ¹⁹	Rekening houden met archeologie bij bodemverstorende ingrepen groter dan 500m2 en dieper dan 40 cm.

16 (Van den Berg 2007; Vanoverbeke 2006)

17 (Teekens 2012; Teekens en Vissinga 2012)

18 (Salomons 2014; Salomons 2013)

19 (Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013)

Tabel 2: Bekende waarden tot ca. 250 m van het plangebied.

2.6 Gespecificeerde verwachting

Het plangebied ligt in de NOaA regio “Het Hollands Duingebied”. Het plangebied ligt aan de noordzijde van het 'Zeegat van Bergen' op een strandwal die zich tussen 3850 en 2750 v. Chr. vormt. De gemiddelde zeespiegel bevindt zich dan tussen -4,5 en -3 m NAP.²⁰ Het zeegat verlandt tussen 1460 en 1130 v. Chr. waarna veenvorming start in de lage delen, onder andere bij de ruïnekerk.²¹ Op andere plaatsen hebben zich duinen gevormd. De duinen zijn in de Middeleeuwen ontgonnen. De verwachting kan als volgt worden omschreven:

1. Datering: Neolithicum en recenter.
2. Complextype: Alle complextypen in relatie tot bewoning in duingebieden kunnen aanwezig zijn.
3. Omvang: Nederzettingen hebben een omvang van enkele honderden vierkante meters.
4. Diepteligging: Meerdere archeologische niveaus kunnen aanwezig zijn, tot een maximale diepte corresponderend met de stand van de zeespiegel bij het ontstaan van de eerste strandwallen op maximaal -4,5 m NAP (ongeveer 5,5 m -mv) of ondieper. Zestig meter ten zuiden van het plangebied ligt de top van de haakwal op -0,92 m NAP.
5. Gaafheid, conservering en verstoringen: Door de bouw van de huidige panden zal de ondergrond tot wisselende dieptes zijn verstoord. In ieder geval de bovenste 80 cm (vorstvrije aanleg van funderingen) is waarschijnlijk geroerd. Over de diepte van het grondwater zijn geen gegevens beschikbaar.
6. Locatie: Hele plangebied.
7. Uiterlijke kenmerken: Archeologische nederzettingsresten manifesteren zich als een archeologische laag – een laag bestaand uit het oorspronkelijke sediment vermengd met indicatoren zoals bot-houtskool- en aardewerk fragmenten, als een spreiding van vondsten, of alleen als sporen laag.

²⁰ (Van de Plassche 1982)

²¹ (Hoogendijk 2011)

3 Booronderzoek

3.1 Methode

Het veldonderzoek is uitgevoerd zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.3,²² in het bijzonder het hoofdstuk "protocol 4003 inventariserend veldonderzoek overig". Het veldonderzoek bestond uit een booronderzoek (specificatie VS03).

De boringen zijn gezet met het doel de bodemopbouw te verkennen. Met de verkenning wordt inzicht verkregen in de vormen en hellingen van het landschap, voor zover deze van invloed zijn op de locatiekeuze in het verleden. Hiermee kunnen kansarme zones worden uitgesloten en kansrijke zones worden geselecteerd.

Op basis van de grootte van het plangebied en de archeologische verwachting zijn vijf boringen geplaatst in een gebied van 1.190 m². Deze zijn zo goed mogelijk verspreid over het gebied, rekening houdend met bebouwing en kabels en leidingen.

De boringen zijn gezet met een 7 cm Edelmanboor, 4 cm zuigerboor en 3 cm guts tot op maximaal 580 cm -mv.

De opgeboorde grond is systematisch uitgelegd op een plastic zeil. Alle uitgelegde boorprofielen zijn gefotografeerd. De opgeboorde grond is onderzocht door deze te versnijden en te verbrokkelen. De bovenste geroerde lagen zijn eveneens gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

De bodemtextuur en archeologische indicatoren zijn beschreven volgens ASB 1.1 van het NITG-TNO. In de ASB wordt onder meer de standaardclassificatie van bodemonsters volgens NEN 5104 gehanteerd.²³ De gegevens in het veld zijn digitaal geregistreerd in het programma PIM 3.3. De X en Y coördinaten van de boringen zijn bepaald ten opzichte van de lokale topografie. Het veldwerk is uitgevoerd op woensdag 24 februari 2016 door A. de Boer (KNA Senior Prospector).

3.2 Resultaten

De locaties van de boringen staan in fig. 22 weergegeven. De boorgegevens staan in Bijlage 1. Met de gegevens is een schematische doorsnede gemaakt en weergegeven in fig. 23.

Het bodemprofiel bestaat uit de volgende pakketten, van diep naar ondiep:

Pakket 1: Matig grof zand. Het pakket is grijs, goed gesorteerd en matig afgerond. De mediane korrelgrootte van het zand ligt tussen de 255 en 350 micrometer. De top van het pakket ligt tussen -127 en -84 cm NAP (180 en 250 cm -mv). De basis van het pakket is niet bereikt binnen de onderzoeksdiepte (580 cm -mv, -457 cm NAP). Het pakket is in alle boorprofielen aanwezig.

Pakket 2: Veen of humeus zand. Het veen is bruin en soms amorf. Als plantenresten herkenbaar zijn betreffen het fragmenten riet en zegge. Het zand is grijs-bruin en heeft soms brokken veen. De top van het pakket ligt tussen -77 en -29 cm NAP (125 en 220 cm -mv). Het pakket

²²(CCvD 2013)

²³(Bosch 2008; Nederlands Normalisatie Instituut 1989)

is 30 tot 55 cm dik en is in alle boorprofielen aanwezig.

Pakket 3: Zandige klei. De zandige klei heeft een twee toppige textuur. De klei is donker (bruin-) grijs. In boorprofiel 3 zijn in het kleipakket kleine wortels aanwezig. Het pakket ligt op pakket 2 en is aanwezig in boorprofielen 2, 3 en 5. De top van het pakket ligt tussen -67 en -14 cm NAP (110 en 190 cm NAP) en het is 10 tot 20 cm dik.

Pakket 4: Matig fijn bruin-grijs zand. De top van het pakket ligt tussen -31 en 43 cm NAP (80 en 140 cm -mv). Het is 80 tot 110 cm dik en is aanwezig in boorprofielen 1, 2 en 4 waar het op pakket 3 ligt. In boorprofiel 2 heeft het pakket soms humeuze lagen en grijze vlekken.

Pakket 5: Matig fijn bruin-grijs of grijs-bruin zand, vaak met een donkere tint. Het pakket is 80 tot 180 cm dik (incl. evt. afdekkende tegels). Het pakket is aanwezig in alle boorprofielen en ligt op pakket 4 (in boorprofielen) of op pakket 3 (boorprofielen 3 en 5). Het pakket heeft antropogene bijmengingen: fragmenten baksteen (hard, rood), sintels, vlak glas, grind.

De grondwaterstand tijdens het onderzoek bevond zich tussen 90 en 120 cm -mv. Al het opgeboorde materiaal is kalkloos.

3.3 Interpretatie

Het onderste pakket (**pakket 1**) wordt op grond van de textuur, de stratigrafische en landschappelijke ligging geïnterpreteerd als strandafzettingen. Dat het pakket kalkloos is komt overeen met het gegeven dat strand- en duinzanden ten noorden van Bergen over het algemeen kalkloos zijn. De afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Zandvoort (Formatie van Naaldwijk).

Op de strandafzettingen ligt een organogeen pakket (**pakket 2**). Het pakket bestaat uit veen of humeus zand. Het sediment wordt gerekend tot de Formatie van Nieuwkoop. Gezien de stratigrafische ligging in vergelijking tot de waarneming van het veen bij de Ruïnekerk, is de kans groot dat het dezelfde ouderdom heeft. In dat geval is het veen gevormd in de Bronstijd. In het veen zijn bij het onderzoek op het terrein van de “De Rustende Jager” veenwinnings-kuilen aangetroffen.²⁴ De top van het veen vormt daarom een potentieel archeologisch niveau.

Op het veen ligt in drie boorprofielen een kleilaag van 10 tot 20 cm dik (**pakket 3**). De herkomst van zandige kleilaag is niet zeker – het vereist de aanwezigheid van stromend water. Een plausibele verklaring is dat het pakket als washover is gevormd. Deze ontstaan als bij stormvloed en zeewater over de stranden en (lage) duinen spoelt, en aan de landzijde van de duinen afzettingen vormt. Dit kan ook de gemengde (tweetoppige) textuur verklaren. De aanwezigheid van wortels in het pakket in boorprofiel 3 wijst er op dat het begroeid is geweest. Dit kleipakket vormt daarom een potentieel archeologisch niveau waarin resten van landbouw (beakkering) en/of bewoning aanwezig kunnen zijn.

De kleilaag is jonger dan het veen, dus het is ergens in de IJzertijd, Romeinse tijd of Middeleeuwen gevormd.

Pakket 4 wordt op grond van de textuur en stratigrafische ligging geïnterpreteerd als duinafzettingen. Deze afzettingen worden gerekend tot het Laagpakket van Schoorl (Formatie van Naaldwijk). De vlekken en humeuze lagen in boorprofiel

²⁴(De Koning, Vaars, en Dautzenberg 2003)

wijst op begroeiing van de duinen, maar ze zijn niet ontwikkeld tot dikke bodemhorizonten. In deze afzettingen bevindt zich daarom geen potentieel archeologisch niveau. Mogelijk is sprake geweest van een lokale depressie waarin organisch materiaal is opgehoopt. Vaak wordt aangenomen dat door ontginningen in de Middeleeuwen grote duingebieden zijn ontbost, dat daarbij de ondergrond is gaan verstuiven en zo de duinafzettingen zijn gevormd. Het is dus mogelijk dat deze afzettingen in de Middeleeuwen zijn gevormd.

Pakket 5 wordt op grond van de wisselende kleur en antropogene bijmengingen geïnterpreteerd als een omgewerkt pakket uit de 20^e eeuw. Het is waarschijnlijk dat het omwerken van de bodem is gebeurd bij de realisatie van de bebouwing in het plangebied in die periode. Het bodemmateriaal bestaat uit de oorspronkelijke duinafzettingen vermengd met opgebracht materiaal.

Potentiele archeologische niveaus en verstoringsdiepte

In het plangebied kunnen twee archeologische niveaus worden onderscheiden. Het zijn de top van het veen en de afdekkende kleilaag. De top van de kleilaag ligt tussen -67 cm en -14 m NAP. De top van de strandafzettingen onder het veen ligt tussen -127 en -84 cm NAP en vormt de ondergrens van de diepte waarop archeologische resten aanwezig kunnen zijn.

- **Aanleg kelder tot -2,4 m NAP (3,4 m -mv):** Op de plaats van de kelder in het zuidoosten van het plangebied, is de bodem nu tot ongeveer -1 m NAP (2 m -mv) geroerd in verband met de bestaande bebouwing (fig. 5). Het dichtst bij de kelder ligt boorprofiel 2. Hierin ligt de top van het veen op -77 cm NAP. Dat betekent dat de bestaande verstoring dieper is dan de top van het veen. Archeologische resten zijn hier waarschijnlijk afwezig.
- **Aanleg brasserie tot -1,5 m NAP (1,5 m -mv):** Op de plaats waar de Brasserie wordt uitgebreid buiten het bestaande bouwvlak is de bodem verstoord tot ongeveer 0,27 m NAP (boorprofiel 1). Het klei- en veenpakket zijn hier nog intact en worden bij de graafwerkzaamheden verstoord.
- **Aanleg parkeergarage tot -4 m NAP (5 m -mv).** De bestaande verstoring bedraagt is in deze zone onbekend. Afgaande op een fundering op staal van de huidige bebouwing is de bestaande verstoringsdiepte waarschijnlijk 80 cm, overeenkomend met 0,2 m NAP. De graafwerkzaamheden zijn dieper dan het klei- en veenpakket. Het klei- en veenpakket zijn hier waarschijnlijk nog intact en worden bij de graafwerkzaamheden verstoord.

4 Waardestelling en Selectieadvies

Conform KNA 3.3 vormt een waardestelling (VS06) en selectieadvies (VS07) van vindplaatsen onderdeel van een standaardrapport (VS05). Er zijn echter geen vindplaatsen aangetroffen. Er is daarom geen waardestelling mogelijk en er is geen selectieadvies opgesteld.

5 Conclusie

De onderzoeksvragen kunnen als volgt worden beantwoord:

- *Waaruit bestaan de voorgenomen bodemingrepen?*

De beoogde ingreep bestaat uit het slopen van de aanbouwen rondom Pension Erica uit 1910, het bouwen van een dubbeldeks parkeergarage (tot 5 m -mv), een kelder en een brasserie.

- *Wat is de landschappelijke ligging van het plangebied in termen van geomorfologie, geologie en bodemkunde?*

Het plangebied ligt in de NOaA regio 'Het Hollands Duingebied'. Het plangebied ligt aan de noordzijde van het 'Zeegat van Bergen' op een strandwal die in het Neolithicum is gevormd. In de ondergrond bevinden zich duinafzettingen op een kleilaag op veen op strandafzettingen.

- *Is sprake van een natuurlijke (intacte) bodemopbouw of is deze (deels) verstoord? Indien sprake is van verstoringen, wat is de diepte en omvang van de verstoring?*

De bodem is in de 20^e eeuw verstoord tot dieptes variërend tussen 80 en 180 cm -mv.

- *Zijn er (aanwijzingen voor) archeologische waarden in het plangebied aanwezig, en zo ja, wat is naar verwachting de omvang, ligging, aard en datering hiervan?*

Op grond van de interpretatie van het bodemprofiel worden twee potentiële archeologische niveaus onderscheiden: de top van het veenpakket met mogelijk resten van veenwinning, en het afdekkende kleipakket. Dit vormt een loopvlak waarin resten van landbouw (beakkering) en/of bewoning aanwezig kunnen zijn. Eventuele resten dateren uit de IJzertijd of recenter. De top van het kleipakket ligt tussen de -67 en -14 cm NAP.

- *Indien er (mogelijk) archeologische waarden aanwezig zijn:*
 - *Worden deze archeologische waarden verstoord door de voorgenomen bodemingrepen? Zo ja, op welke wijze?*

Bij graafwerkzaamheden voor de aanleg van de parkeergarage en voor de uitbreiding van de Brasserie worden de potentiële archeologische niveaus vergraven.

- *Welke maatregelen kunnen worden genomen om voldoende rekening te houden met deze archeologische waarden?*

Omdat de locatie nu in gebruik en bebouwd is, is een proefsleuvenonderzoek praktisch moeilijk uitvoerbaar. Het uitvoeren van een archeologische begeleiding van de graafwerkzaamheden kan waarschijnlijk wel worden ingepast bij de civiele sloop en bouwwerkzaamheden.

6 Advies

Bureau voor Archeologie adviseert om de civiele graafwerkzaamheden voor de aanleg van de parkeergarage en voor de uitbreiding van de Brasserie archeologisch te begeleiden om eventuele archeologische waarden te documenteren voordat deze worden vernietigd.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden bij de Minister van OCW in overeenstemming met artikel 53 van de Monumentenwet uit 1988. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Bergen (NH.).

7 Literatuur

- Alterra. 2004. "Geomorfologische Kaart Nederland (GKN) Landsdekkend digitale bestand". Wageningen.
- Alterra Wageningen UR. 2012. "BISNederland". *Bodemkaart 1 : 50 000*.
<http://www.bodemdata.nl/>.
- Antonisz, A. 1568. "De drooggemaakte Bergermeer. Linksboven het dorp Bergen." <https://www.regionaalarchiefalkmaar.nl/beeldbank/d4606e58-a53b-48c3-a3b4-e3895c037690>.
- ARCHIS - Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. 2015. "Archis".
<http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- van den Berg, G.T.C. 2007. "Inventariserend Veldonderzoek (proefsleuf), Breelaan 35 te Bergen (NH)". Hollandia reeks 130. Zaandijk: Hollandia.
- Bosch, J.H.A. 2008. "Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1: Op basis van de Standaard Boor Beschrijvingsmethode versie 5.2". 2008-U-R0881/A. Deltares-rapport.
- CCvD. 2013. "Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) versie 3.3". Centraal College van Deskundigen.
- Cultuurcompagnie Noord-Holland. 2013. "Beleidsnotitie Archeologie Gemeente Bergen-NH 2013". Gemeente Bergen.
- Dinoloket. "Ondergrondgegevens | DINoloket".
<http://www.dinoloket.nl/ondergrondgegevens>.
- Dou, Johannes. 1655. "Territorii Bergensis accuratissima descriptio". Joan Blaeu. Noord Hollands Archief. <http://noord-hollandsarchief.nl/beelden/beeldbank/detail/fe3526f8-fb8e-11df-9e4d-523bc2e286e2/media/a8aa3618-ef08-d73d-a33d-db4191c0a979>.
- Flamman, J., en M. Parlevliet. 2001. "Inventariserend veldonderzoek op het terrein van 'De Rustende Jager', gemeente Bergen N.H." AAC publicaties 3. Amsterdam: AAC.
- Hoogendijk, T. 2011. "Bureauonderzoek en archeologische begeleiding (ABbv), Bergen - Ruïnekerk". Hollandia reeks 335. Zaandijk: Hollandia.
- Husken, S. 2006. "Bureauonderzoek naar de archeologische waarde van het plangebied Bergen-Centrum, Gemeente Bergen". SCENH-rapport 15. Wormer: Stichting Steunpunt Cultureel Erfgoed Noord-Holland.
- de Koning, J., J.P.L. Vaars, en S. Dautzenberg. 2003. "Archeologische waarnemingen op het terrein van de voormalige herberg De Rustende Jager te Bergen, Noord-Holland". Hollandia reeks 14. Zaandijk: Hollandia.
- Nederlands Normalisatie Instituut. 1989. *Geotechniek: classificatie van onverharde grondmonsters*. Delft: Nederlands Normalisatie-instituut.
- van de Plassche, O. 1982. "Sea-level change and water-level movements in the Netherlands during the Holocene". *Mededelingen Rijks Geologische Dienst* 31-1: 1–93.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, en Data Archiving and Networking Services. "e-depot voor de Nederlandse archeologie". <http://www.edna.nl>.
- Salomons, K.T. 2013. "Archeologisch bureauonderzoek met aanvullende boringen Breelaan 3A-B, gemeente Bergen (N-H)". Hollandia reeks 463. Zaandijk: Hollandia.
- . 2014. "Inventariserend veldonderzoek d.m.v. karterende proefsleuven Breelaan 3A-B in Bergen, gemeente Bergen (NH)". Hollandia reeks 497. Zaand: Hollandia.
- Teekens, P.C. 2012. "Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. van proefsleuven (IVO-P) plangebied Vijverlaan 7 te Bergen". Archeologische Rapporten

- Oranjewoud 2011/33. Heerenveen: Oranjewoud B.V.
- Teekens, P.C., en A. Vissinga. 2012. "*Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennde fase) in het plangebied Vijverlaan 7 te Bergen (gemeente Bergen, Noord-Holland)*". Archeologische Rapporten Oranjewoud 2011/114. Heerenveen: Oranjewoud B.V.
- Vanoverbeke, R.W. 2006. "*Bureauonderzoek Wapen van Bergen, Breelaan 35, Bergen NH*". Hollandia reeks 127. Zaandijk: Hollandia.
- Wagenaar, K., C. van Wallenburg, G.G.L. Steur, W. Heijink, H. de Bakker, O.H. Boersma, en C. Hamming. 1987. "*Bodemkaart van Nederland schaal 1 : 50.000 : toelichting bij de kaartbladen 19 oost Alkmaar en 20 west Lelystad (Noordhollands gedeelte)*". Wageningen: Stiboka.
<http://edepot.wur.nl/117839>.

Figuren

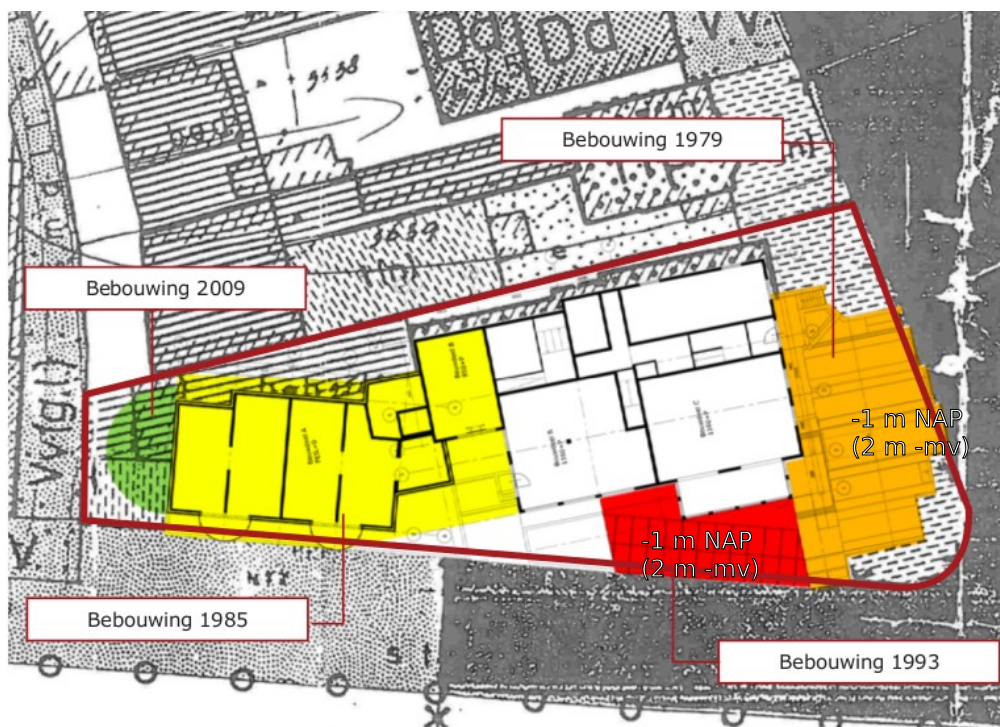
Figuur 2: Het plangebied op luchtfoto.

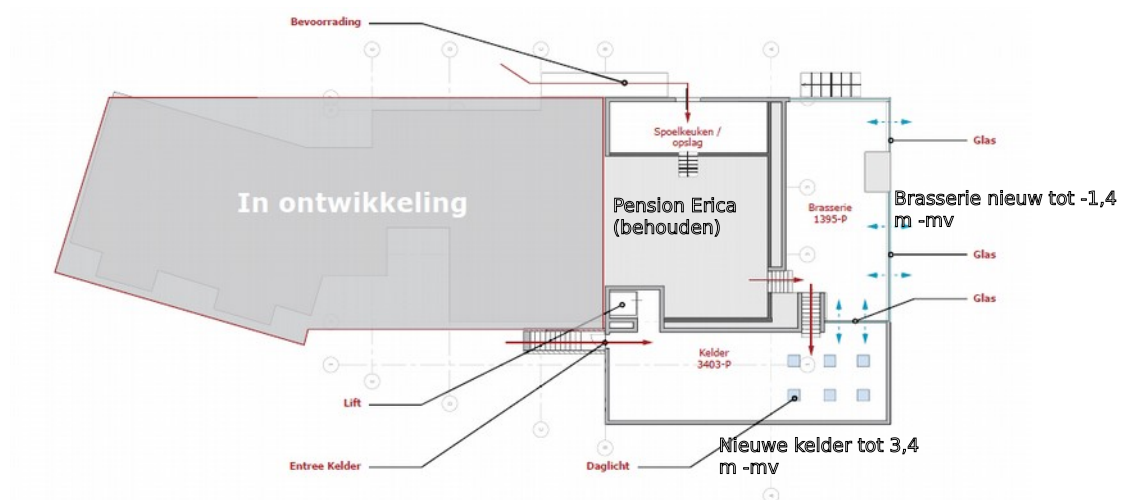
Figuur 3: Het plangebied op de top10 kaart.

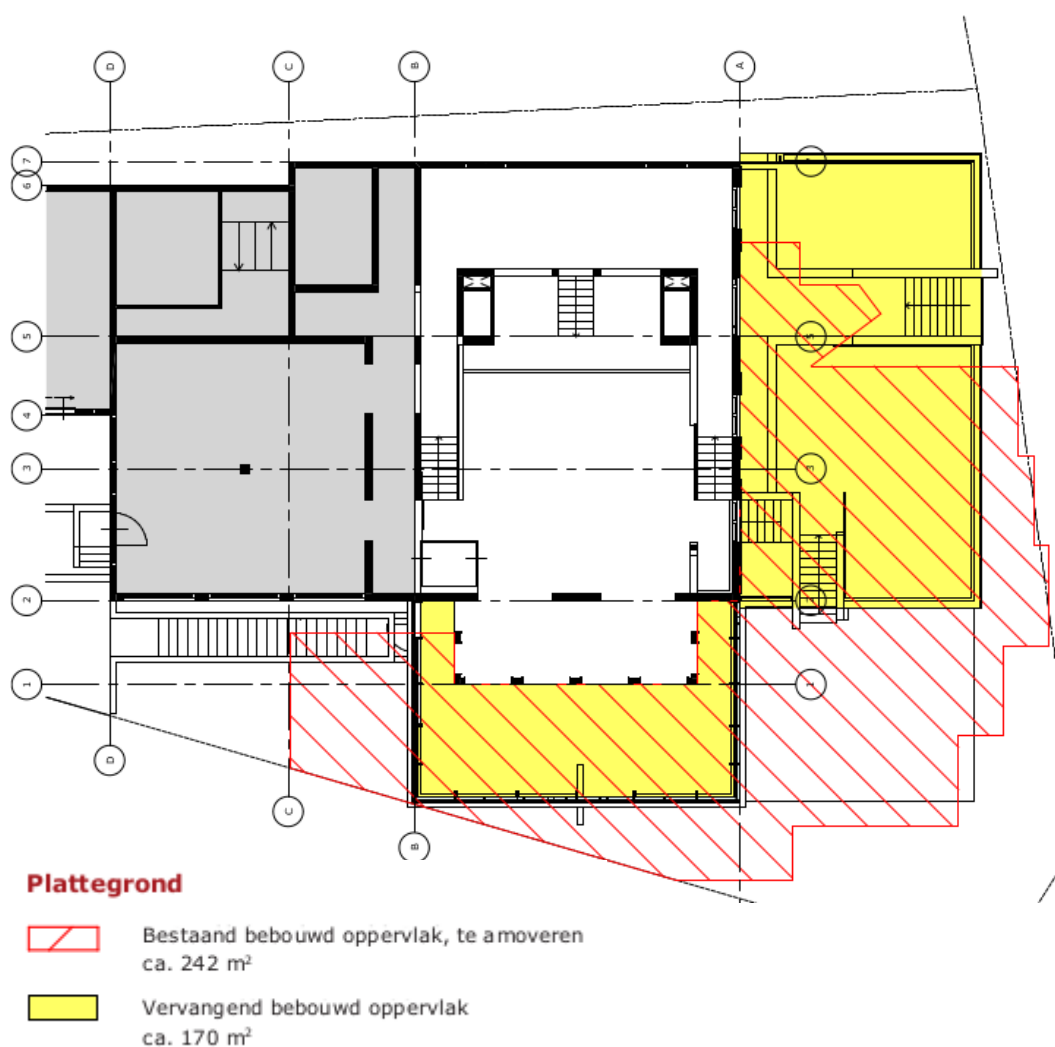
Figuur 4: Het Parkhotel vanuit (van boven naar beneden): het noordoosten, zuidoosten, zuidoosten en oosten.

Figuur 5: Datering en aanlegdiepte van de huidige bebouwing.

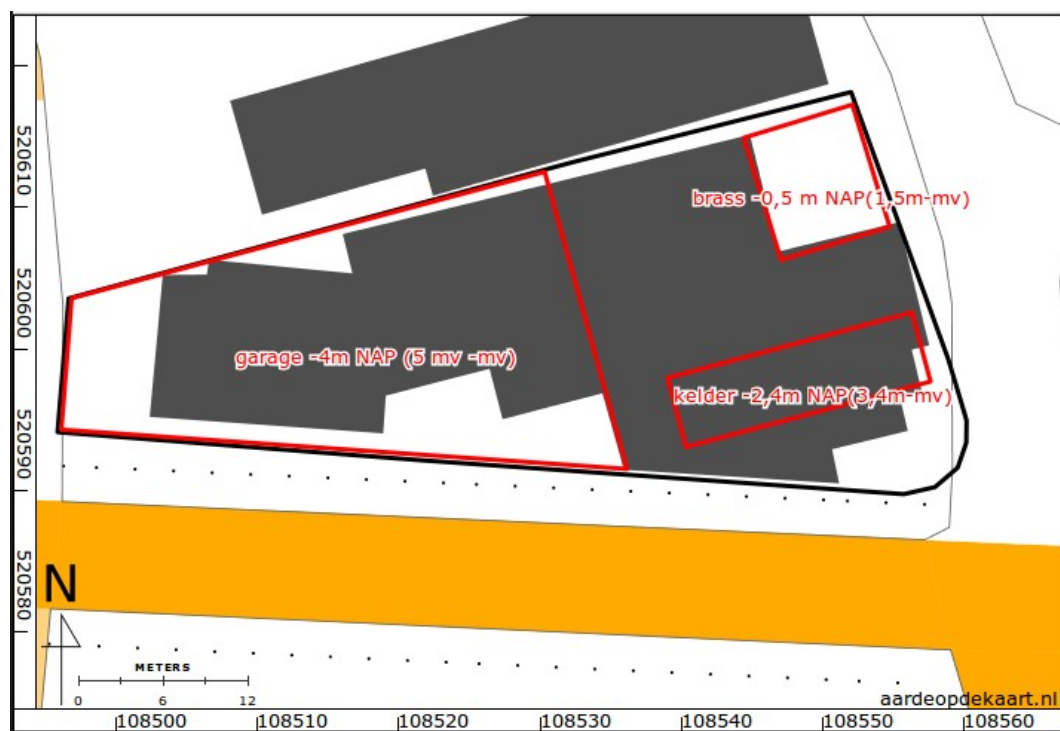
Figuur 6: Ontwikkeling oostzijde van het perceel.

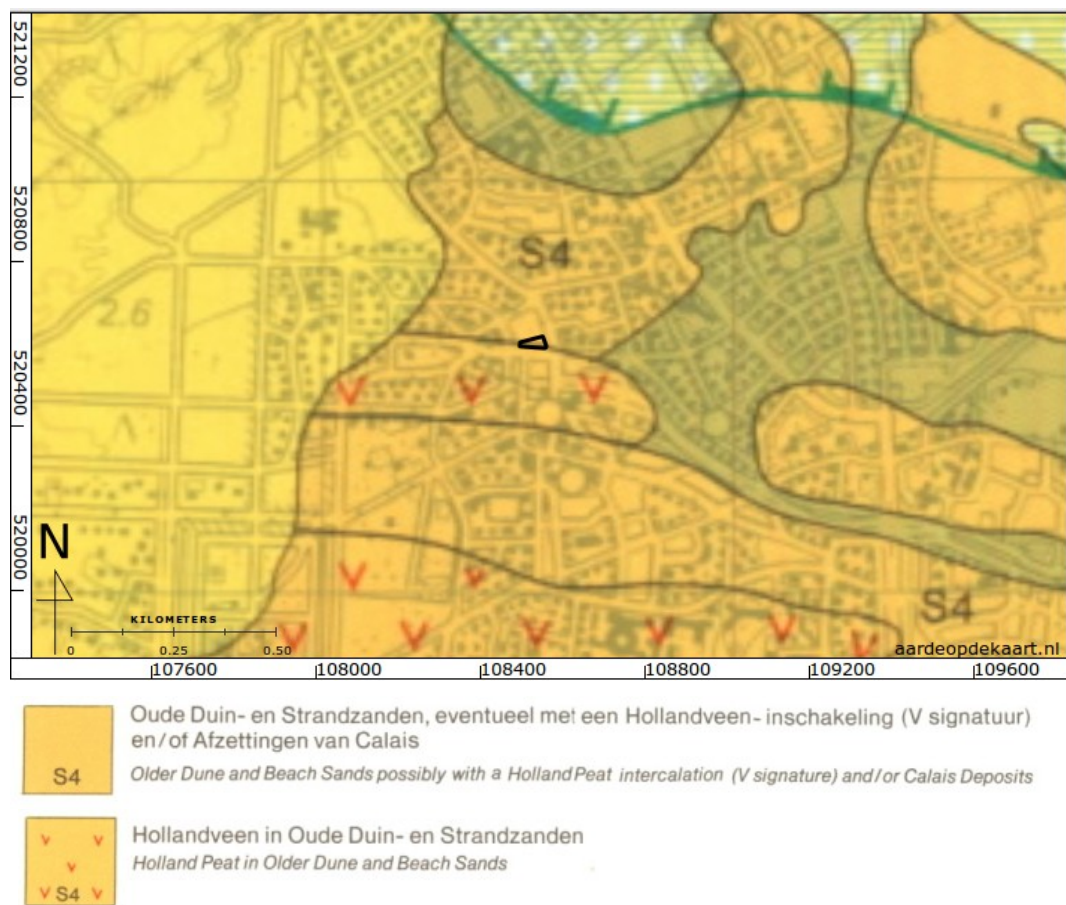
Figuur 7: Oud en nieuwe situatie oostzijde bebouwing.

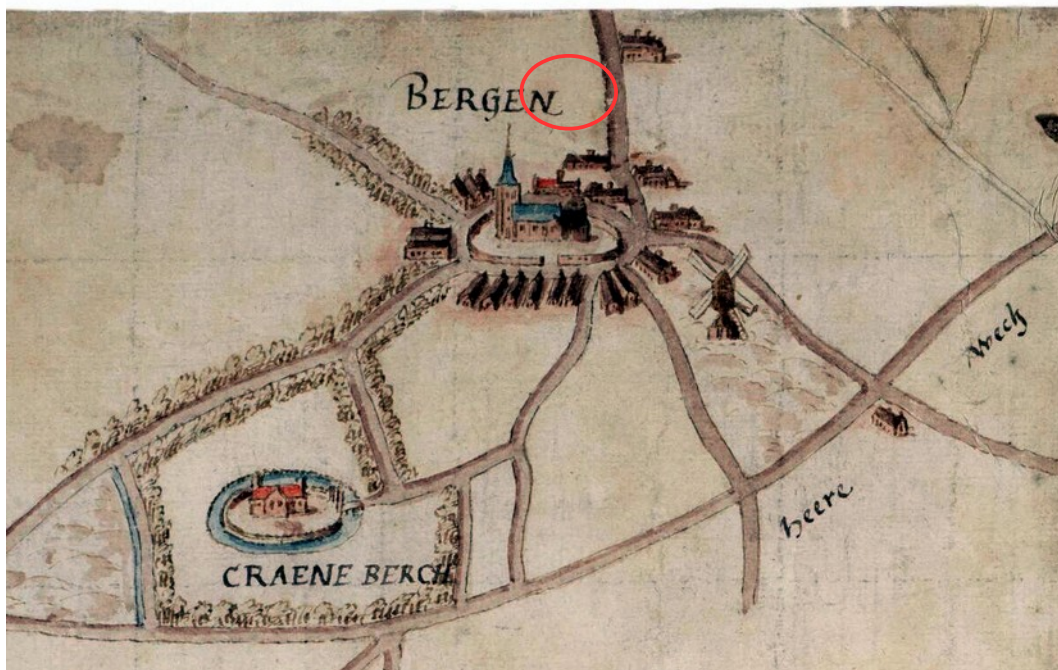
Figuur 8: Ontwikkeling westzijde perceel.

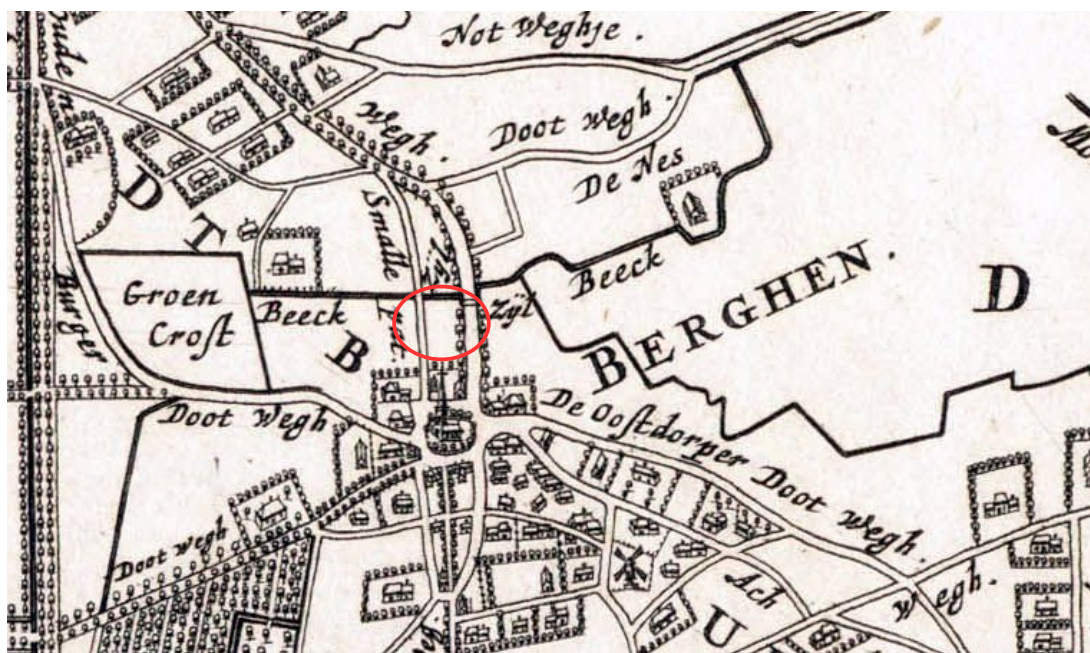
Figuur 9: Plaats en diepte van verstoring van de ongeroerde grond.

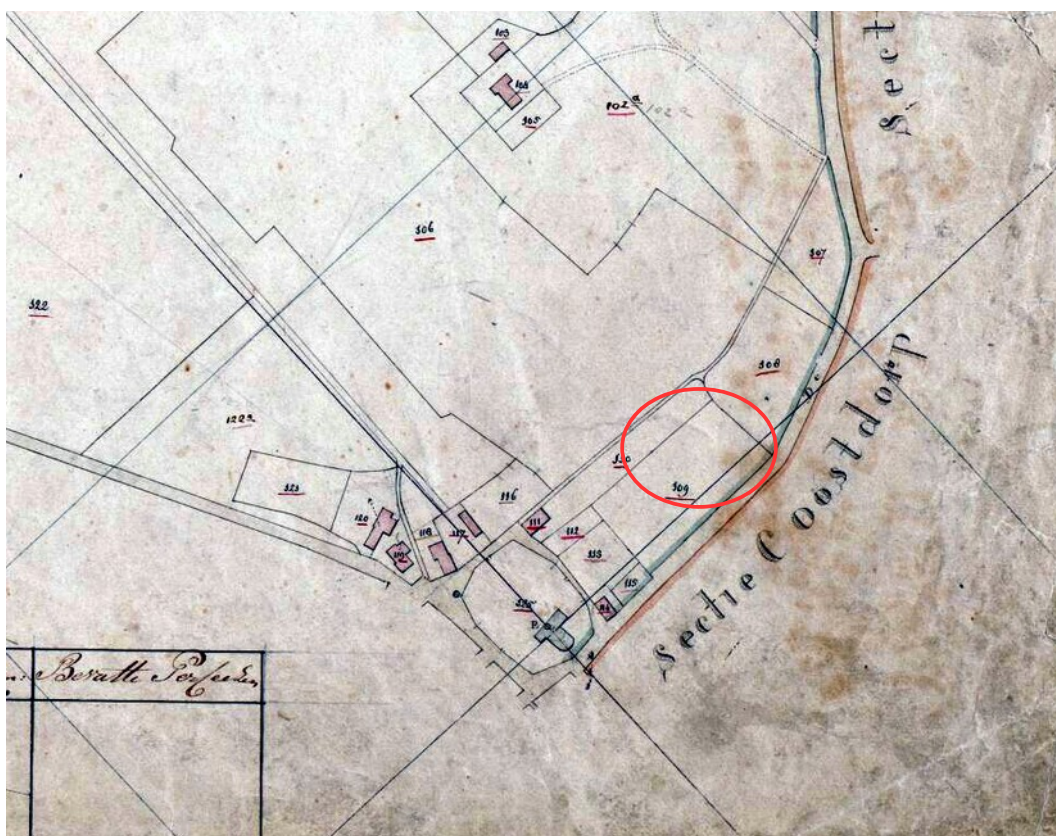
Figuur 10: Geologische kaart.

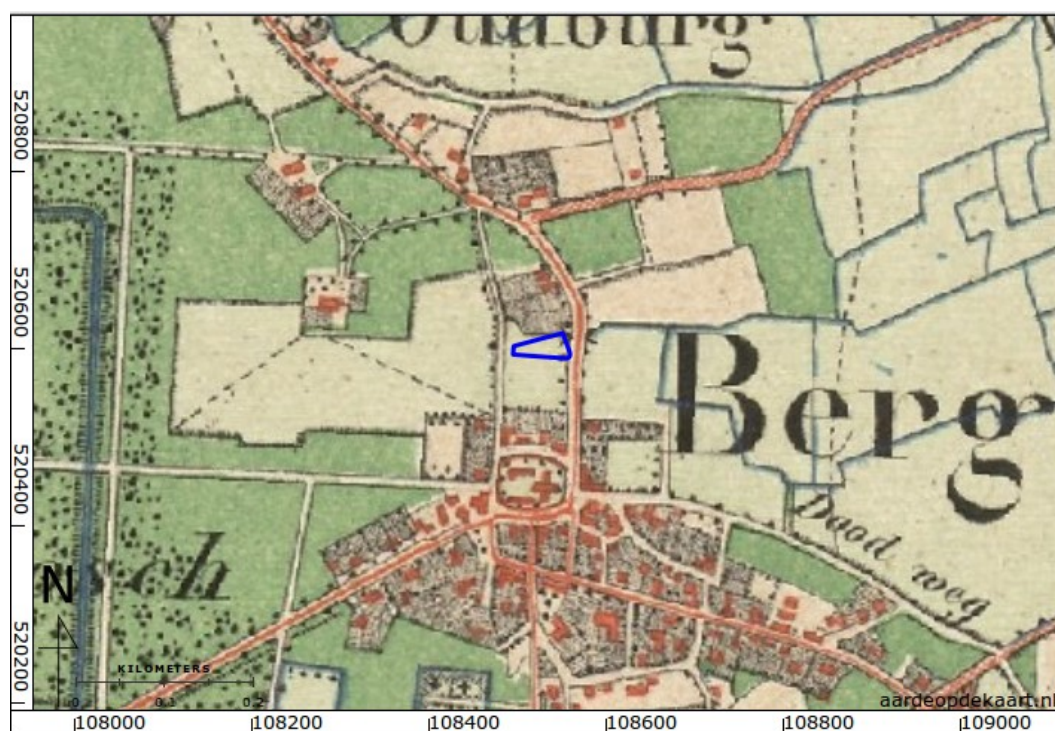
Figuur 11: Kaart uit 1568 (Antonisz 1568).

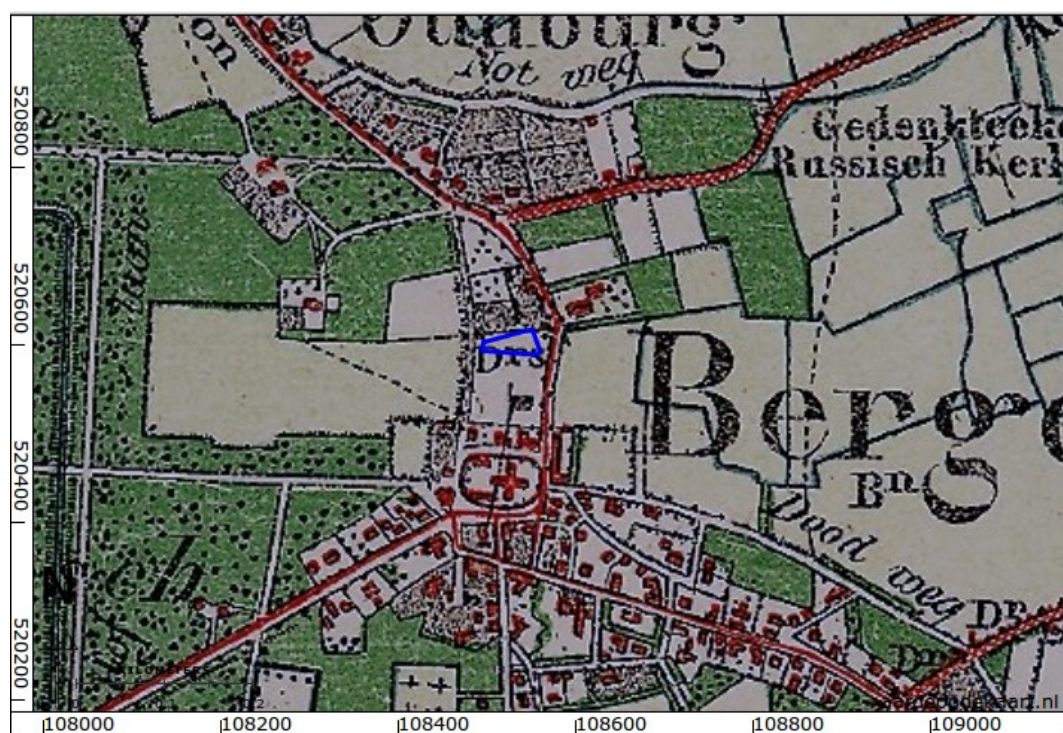
Figuur 12: Kaart van Johannes Dou (Dou 1655).

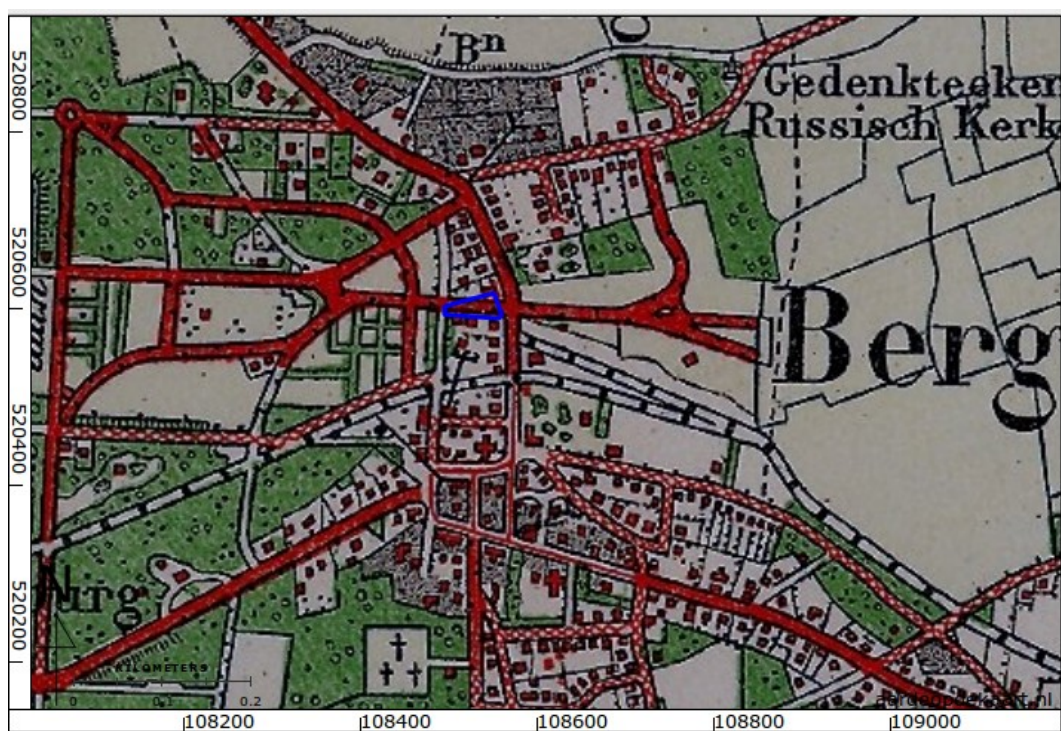
Figuur 13: Kadastrale minuut 1811-1832. Het noorden is linksboven. Het plangebied ligt op percelen 309 en 330. Deze percelen zijn in gebruik als bouwland (oorspronkelijke aanwijzende tafel Berge, sectie A, blad 12).

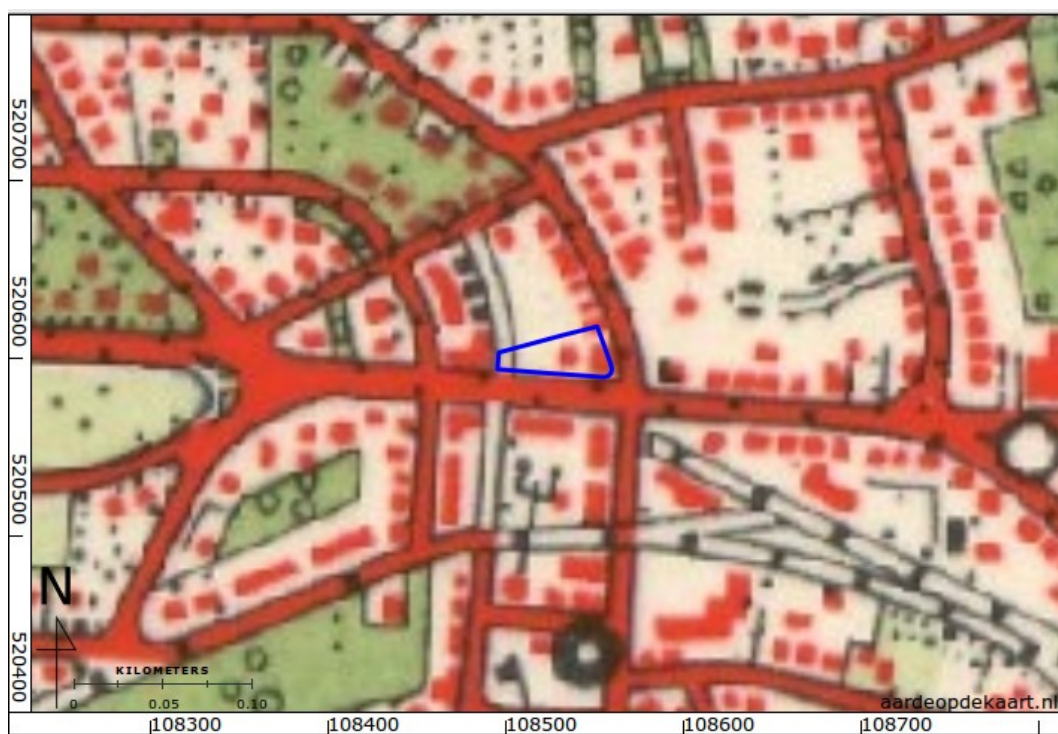
Figuur 14: Bonnekaart 1879.

Figuur 15: Bonnekaart 1900.

Figuur 16: Bonnekaart 1923.

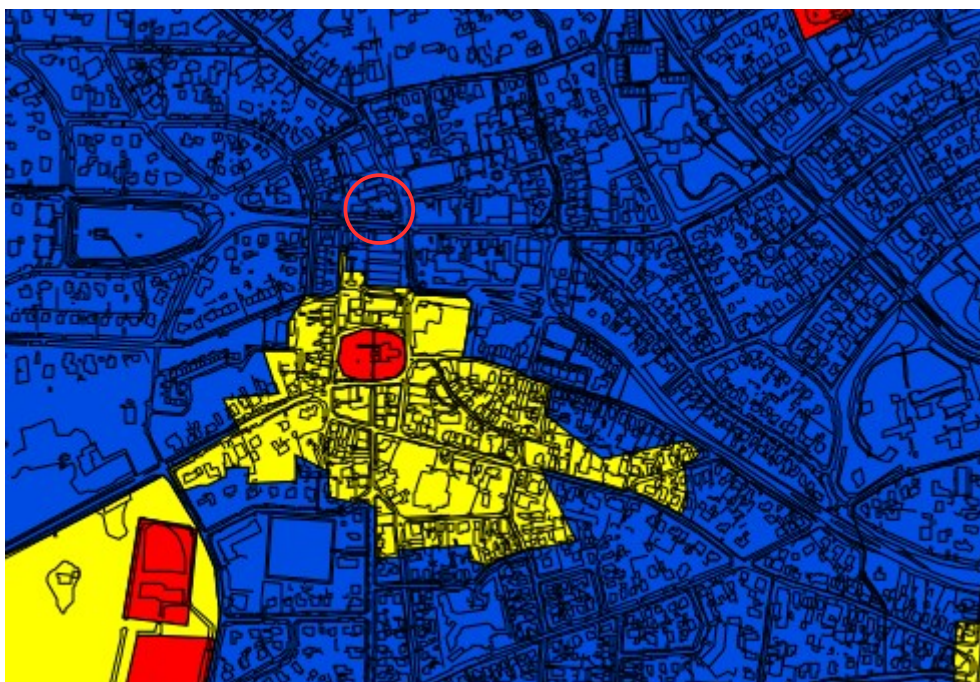
Figuur 17: Topografische kaart 1950.

Figuur 18: Topografische kaart 1971.

Figuur 19: Topografische kaart 1994.

Archeologiegebieden

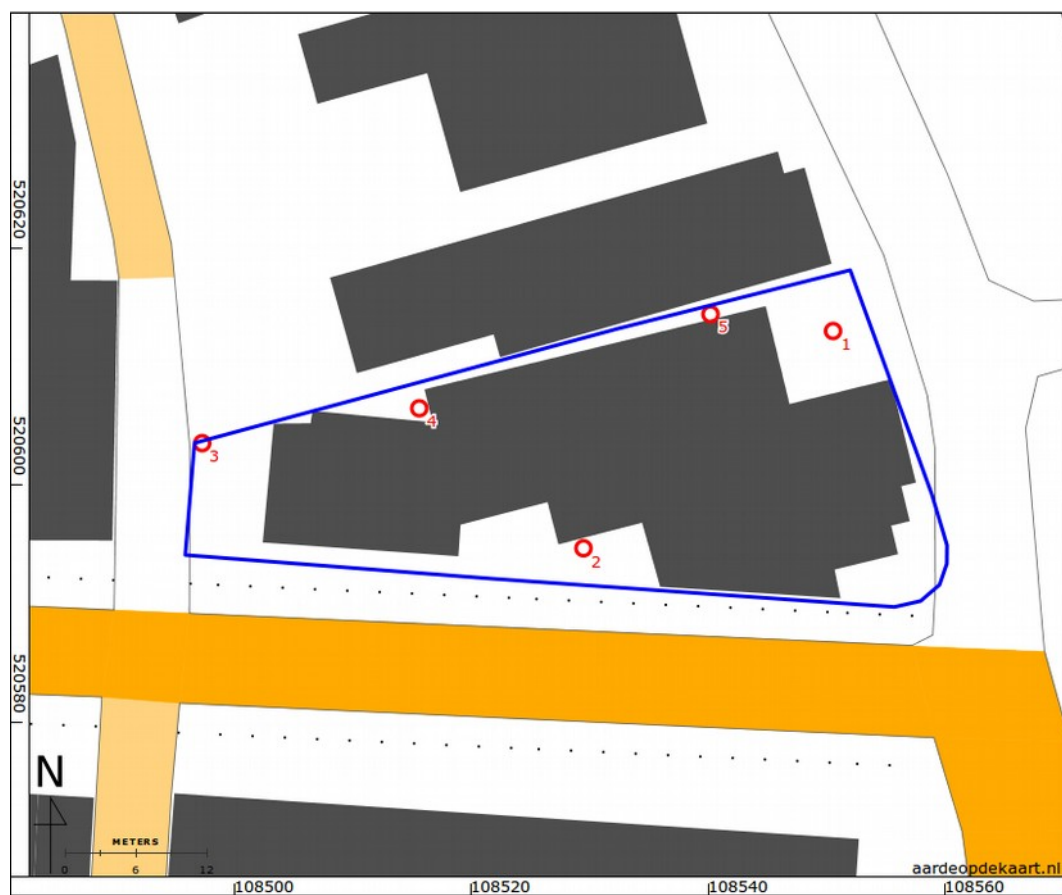
Rekening houden met archeologie bij:

- Alle bodemroering
- Bodemverstorende ingrepen groter dan 50 m² en dieper dan 35 cm
- Bodemverstorende ingrepen groter dan 500 m² en dieper dan 40 cm
- Bodemverstorende ingrepen groter dan 2500 m² en dieper dan 40 cm
- Bodemverstorende ingrepen groter dan 2500 m² en 6m +NAP

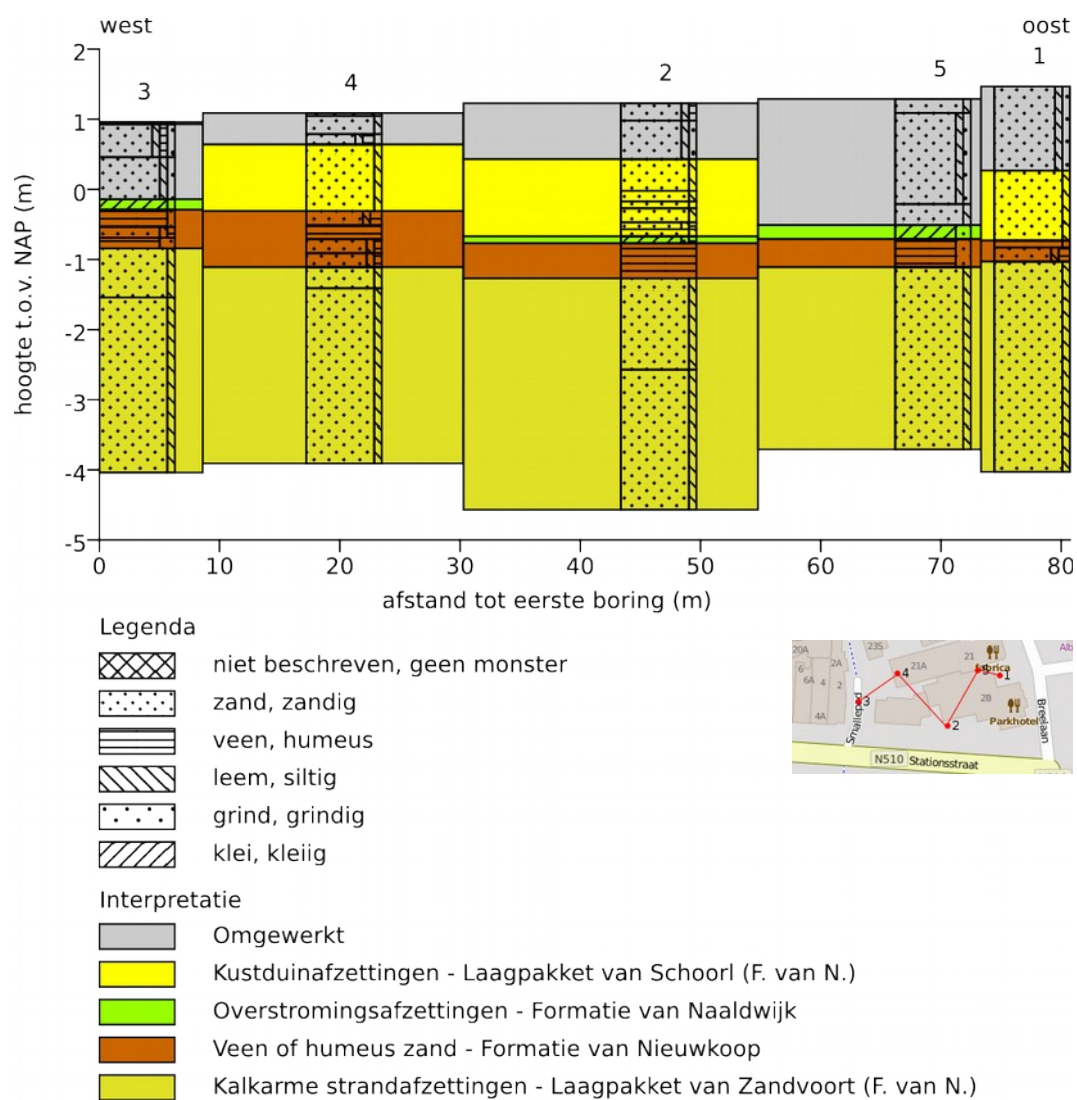
Overig

— Topografie

Figuur 20: Beleidskaart van de gemeente Bergen (N.H.)- (Cultuurcompagnie Noord-Holland 2013). Het plangebied ligt in de rode cirkel.

Figuur 22: Boorpuntenkaart.

Bijlage 1: Boorbeschrijvingen

nr.	grens (cm - mv)		grond	bijmenging	mediaan	kleur	antropogene bijmengingen	boortype	overig
	boven	onder							
1									
	0	120	zand	zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	bruin-grijs	spoor baksteen; spoor glas; spoor slakken / sintels	7cm- Edelmanboring	vensterglas, tegelfragment; basis diffuus; omgewerkte grond; weinig grijze vlekken
	120	220	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs		7cm- Edelmanboring	
	220	230	veen	zwak zandig		grijs-bruin		7cm- Edelmanboring	amorf
	230	250	zand	matig humeus; zwak siltig	matig fijn	grijs-bruin		3cm- Guts	
	250	550	zand	zwak siltig	matig grof	grijs		4cm- Steekboring	goed gesorteerd, matig afgerond, zandmediaan 250-355
2									grondwaterstand tijdens boring: 120 (cm - mv)
	0	25	zand	zwak humeus; zwak siltig	matig fijn	donker-grijs-bruin		7cm- Edelmanboring	bouwvoor; basis scherp
	25	80	zand	zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	grijs-bruin	spoor baksteen; spoor slakken / sintels	7cm- Edelmanboring	omgewerkte grond
	80	125	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin-grijs		7cm- Edelmanboring	
	125	140	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin-grijs		4cm- Steekboring	
	140	150	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin-grijs		4cm- Steekboring	humeuze lagen; weinig plantenresten
	150	170	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin-grijs		4cm- Steekboring	weinig grijze vlekken; weinig plantenresten
	170	180	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig fijn	donker-bruin-grijs		4cm- Steekboring	weinig grijze vlekken; weinig plantenresten
	180	190	zand	zwak siltig	matig fijn	bruin-grijs		4cm- Steekboring	weinig grijze vlekken; weinig plantenresten
	190	200	klei	zwak humeus; zwak zandig		donker-bruin-grijs		4cm- Steekboring	spoor plantenresten

nr.	grens (cm - mv)		grond	bijmenging	mediaan	kleur	antropogene bijmengingen	boortype	overig
	boven	onder							
	200	250	veen	mineraalarm		bruin		4cm- Steekboring	riet-zegge; basis scherp
	250	380	zand	zwak siltig	matig grof	grijs		4cm- Steekboring	spoor plantenresten
	380	580	zand	zwak siltig	matig grof	grijs		4cm- Steekboring	goed gesorteerd, matig afgrond
3									grondwaterstand tijdens boring: 90 (cm - mv)
	0	3	tegel						tegel
	3	50	zand	zwak humeus; zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	donker-bruin-grijs	weinig baksteen; spoor slakken / sintels	7cm- Edelmanboring	weinig zandbrokjes; omgewerkte grond
	50	110	zand	zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	bruin-grijs	spoor baksteen	7cm- Edelmanboring	omgewerkte grond
	110	125	klei	zwak zandig		donker-grijs		7cm- Edelmanboring	kleine 1mm wortels; spoor plantenresten
	125	150	veen	zwak zandig		bruin		7cm- Edelmanboring	amorf
	150	165	zand	zwak humeus; zwak siltig	matig fijn	bruin-grijs		7cm- Edelmanboring	
	165	180	veen	sterk zandig		bruin		7cm- Edelmanboring	zege, matig amorf
	180	250	zand	zwak siltig	matig grof	licht-bruin-grijs		4cm- Steekboring	
	250	500	zand	zwak siltig	matig grof	grijs		4cm- Steekboring	zandmediaan 250-355, goed gesorteerd matig afgerond
4									
	0	4	tegel						tegels
	4	30	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin-grijs		7cm- Edelmanboring	opgebrachte grond
	30	45	zand	matig humeus; zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	donker-grijs-bruin		7cm- Edelmanboring	omgewerkte grond
	45	140	zand	zwak siltig	matig fijn	grijs		7cm- Edelmanboring	
	140	160	zand	zwak siltig; matig humeus	matig fijn	donker-grijs		7cm- Edelmanboring	

nr.	grens (cm - mv)		grond	bijmenging	mediaan	kleur	antropogene bijmengingen	boortype	overig
	boven	onder							
	160	180	veen	mineraalarm		bruin		7cm- Edelmanboring	zeggeveen
	180	200	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig grof	bruin-grijs		7cm- Edelmanboring	
	200	220	zand	zwak siltig; zwak humeus	matig grof	bruin-grijs		7cm- Edelmanboring	weinig veenbrokjes
	220	250	zand	zwak siltig	matig grof	licht-bruin-grijs		4cm- Steekboring	
	250	500	zand	zwak siltig	matig grof	grijs		4cm- Steekboring	
5									
	0	20	zand	zwak siltig	matig fijn	geel-bruin		7cm- Edelmanboring	opgebrachte grond
	20	150	zand	zwak siltig; zwak grindig	matig fijn	bruin-grijs	spoor slakken / sintels	7cm- Edelmanboring	omgewerkte grond
	150	180	zand	zwak siltig	matig fijn	licht-bruin-grijs	spoor baksteen; spoor slakken / sintels	7cm- Edelmanboring	omgewerkte grond
	180	200	klei	sterk zandig		donker-grijs		7cm- Edelmanboring	tweetoppige textuur
	200	240	veen	sterk zandig		bruin		4cm- Steekboring	
	240	500	zand	zwak siltig	matig grof	grijs		4cm- Steekboring	zandmediaan 255-350

Coördinaten van de boringen:

nr.	X (m RD)	Y (m RD)	Z (cm NAP)
1	108548	520612	147
2	108529	520594	123
3	108497	520603	96
4	108511	520613	109
5	108540	520614	129